

МАКТАБГАЧА ВА БОШЛАНГИЧ СИНФ ТАРБИЯЛАНУВЧИЛАРИГА АТРОФ-МУИТНИ МУХОФАЗА ҚИЛИШНИ О'РГАТИШ КО'НИКМАЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ

*Akzamov V.B. - Ph.D dotsent.
Samarkand davlat universiteti*

Annatsiya: Maqolala MTT va boshlangich sinf tarbiyalanuvchilariga atrof-muhitni muhofaza qilishni mohiyatini tushintirish bo`yicha ayrim ko`rsatmalar ham beriladi.

**Kalit so`zlar:**Atrof-muhit,amaliy mashg`ulot,resurs,biologik xilma-xillik.

Atrof-muhitni muhofaza qilish deganda atrof-muhit va kelajak avlodlar manfaati uchun tabiiy resurslardan mas'uliyatli foydalanish va muhofaza qilish tushuniladi. Maktabgacha va boshlangich sinf tarbiyalanuvchilariga tarbiyachilarga atrof-muhitni muhofaza qilish va ular atrofidagi dunyoga qanday ijobiy ta'sir ko'rsatishi haqida o'rgatish muhimdir.Bularning bari tarbiyachilarning pedagogik mahoratiga, bilimi,saviyasi bevosita bog`liqdir.Oldin ham atrof-muhit,biologik xilma xilliklar tog`risida maqolalar e`lon qilgandik(1,2).

Boshlash uchun, keling , nima uchun yosh bolalarga atrof-muhitni muhofaza qilishni o'rgatish muhimligini muhokama qilaylik. Bolalarni atrof-muhitning mas'uliyatli boshqaruvchisi bo'lishga o'rgatish orqali biz ularning dunyoga ta'sirini anglaydigan va unga qanday g'amxo'rlik qilish haqida ongli qarorlar qabul qiladigan avlodni shakllantirishga yordam beramiz. Ushbu maqola orqali bolalar resurslarni tejash, chiqindilarni kamaytirish, yashash joylari va turlarini himoya qilish muhimligini bir muncha ko`rsatishga harakat qilamiz.

Xo'sh, qanday qilib maktabgacha yoshdagi va boshlangich sinf tarbiyalanuvchilariga atrof-muhitni muhofaza qilishni samarali o'rgatishlari mumkin? Yondashuvlardan biri bu tushunchalarni kundalik sinf faoliyatiga kiritishdir. Misol uchun, o'qituvchilar bolalarni qayta ishlashga, chiqindilarni kamaytirishga va foydalanilmayotganda chiroq va kranlarni o'chirish orqali resurslarni tejashga undashlari mumkin. Shuningdek, ular tabiatga asoslangan mashg'ulotlarni o'quv dasturiga kiritishlari mumkin, masalan, bog' ekish yoki tabiatda sayr qilish.

Amaliy mashg'ulotlardan tashqari, maktabgacha ta'lim muassasalari tarbiyachilari va boshlangich sinf tarbiyalanuvchilariga atrof-muhit muammolari ortidagi fanni o'rgatishlari muhim ahamiyatga ega. Bolalarga ifloslanish, iqlim o'zgarishi va yashash joylarining buzilishining atrof-muhitga va unda yashovchi hayvonlarga ta'siri haqida o'rgatish kerak . Buni qiziqarli darslar, videolar va boshqa ta'lim resurslari orqali amalga oshirish mumkin .

Maktabgacha tarbiyachilar va boshlangich sinf tarbiyalanuvchilariga ham atrof-muhitga mas'uliyat bilan munosabatda bo'lishlari va namuna olishlari kerak. Bu ularning atrof-muhitga ta'sirini kamaytirish va bolalarga barqaror va atrof-muhitni muhofaza qiladigan tarzda qanday yashashni ko'rsatishni anglatadi. O'qituvchilar, shuningdek, atrof-muhitni muhofaza qilish haqida ma'lumot va resurslarni taqdim etish orqali oilalarni shunga o'xshash xatti-harakatlarni qabul qilishga undashlari lozim.

Nihoyat, bolalarda atrof-muhit uchun shaxsiy javobgarlik hissini shakllantirish muhimdir. Bolalarga ularning harakatlari qanchalik kichik ko'rinmasin, dunyoga ijobiy ta'sir ko'rsatish qudratiga ega ekanligini o'rgatish kerak.. O'qituvchilar atrof-muhitga mas'uliyat bilan munosabatda bo'lish, ijobiy sa'y-harakatlarini rag'batlantirish va ularni tabiat o'zgarishlariga qiziqishlarini davom ettirishga undash orqali bolalarning tabiatni his qilishlariga yordam berishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, yosh bolalarga atrof-muhitni muhofaza qilish to'g'risida o'rgatish erta bolalik ta'limining muhim tarkibiy qismidir. Qiziqarli mashg'ulotlar va darslar orqali o'qituvchilar atrof-muhitga ta'sirini anglaydigan va ijobiy o'zgarishlarni amalga oshirishga undaydigan avlodni shakllantirishga yordam berishi mumkin. Atrof-muhitni muhofaza qilishni rag'batlantirish uchun birgalikda harakat qilish orqali biz tabiiy dunyoni himoya qilish va barcha uchun barqaror kelajakni ta'minlashga yordam bera olamiz.

Tabiat ta'limi erta bolalik davridagi ta'limning muhim qismidir, chunki u bolalarga tabiat bilan bog'lanish va atrof-muhitga bo'lgan munosabatni rivojlantirish imkonini beradi. Ammo shuni tan olish kerakki, turli madaniyatlar tabiatga nisbatan turlicha qarashlarga ega bo'lishi mumkin va shuning uchun tabiat ta'limiga ko'p madaniyatli qarashlarni kiritish zarur. Ushbu ma'ruzada biz tabiat ta'limida ko'p madaniyatli istiqbollarning ahamiyati va ularni o'qitish amaliyotimizga qanday kiritishimiz mumkinligini o'rganamiz .

Birinchidan, turli madaniyatlarda tabiat bilan bog'liq turli xil e'tiqod va amaliyotlar bo'lishi mumkinligini tan olish muhimdir. Misol uchun, ba'zi madaniyatlar tabiatni muqaddas deb bilishi mumkin, boshqalari esa uni ekspluatatsiya qilinadigan manba sifatida ko'rishlari mumkin . Ko'p madaniyatli istiqbollarni o'z ichiga olgan holda, biz bolalarga bu turli e'tiqod va amaliyotlarni tushunish va qadrlashda yordam bera olamiz va xilma-xillikka hurmatni rivojlantirishimiz mumkin.

Ikkinchidan, ko'p madaniyatli istiqbollarni o'z ichiga tabiat ta'limining dolzarbligi va samaradorligini oshirishi mumkin. Misol uchun, agar biz bolalarga o'simliklar va hayvonlar haqida o'rgatayotgan bo'lsak, ularning ahamiyati va ahamiyatini ko'rsatish uchun turli madaniyatlardan misollar va hikoyalardan foydalanishimiz mumkin. Bu bolalarda tabiiy dunyoni chuqurroq tushunish va qadrlash, shuningdek, turli madaniyatlarni tushunishga yordam beradi.

Uchinchidan, ko'p madaniyatli istiqbollarni o'z ichiga ijtimoiy adolat va tenglikni rivojlantirish mumkin. Bolalarga turli nuqtai nazarlarni ochib berish orqali biz ularga turli xil kelib chiqishi bo'lganlar uchun hamdardlik va tushunishni rivojlantirishga yordam bera olamiz. Bu yanada inklyuziv va adolatli sinflar va jamoalarga olib kelishi mumkin.

Xo'sh, tabiat ta'limiga ko'p madaniyatli istiqbollarni qanday kiritishimiz mumkin? Buning usullaridan biri ota-onalar va jamiyat a'zolarini tabiatga oid bilim va tajribalarini baham ko'rishga taklif qilishdir. Shuningdek, bolalarni tabiat haqida o'rgatish uchun turli madaniyatlarga oid kitoblar va hikoyalardan foydalanib, ko'p madaniyatli adabiyot va hikoyalarni o'quv dasturimizga kiritishimiz mumkin. Bundan tashqari, biz bolalarning tabiat bilan turli yo'llar bilan bog'lanishiga yordam berish uchun madaniy artefaktlar, musiqa va san'atdan foydalanishimiz mumkin.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, tabiat ta'limiga ko'p madaniyatli istiqbollarni kiritish xilma-xillikka hurmatni rivojlantirish, tabiat ta'limining dolzarbligi va samaradorligini oshirish, ijtimoiy adolat va tenglikni ta'minlash uchun muhim ahamiyatga ega. Turli nuqtai nazarlarni o'zida mujassamlashtirgan holda, biz bolalarda tabiiy dunyo va turli madaniyatlarni chuqurroq tushunish va qadrlashni rivojlantirishga yordam bera olamiz, natijada ularga dunyoning mas'uliyatli va g'amxo'r fuqarolari bo'lishga yordam beramiz.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1) Bolalarni atrof-olam va tabiat bilan tanishtirishning ahamiyati. *Journal of new century innovations interdisciplinary nary research journal*.08.06/2023.-87-91.
- 2) MTT tarbiyalanuvchilarida biologik xilma-xillikning ahamiyatini o'rgatish va ular ortasida tabiat bilan aloqani rivojlantirish uchun ochiq mashg'ulotlardan foydalanish. *Journal of new century innovations"international interdisciplinary research journal*.,r-100-103.